

ПАВО ХАВИКО

БЕЗСНЕЖНО ВРЕМЕ

Превод от фински: [Неизвестен], —

chitanka.info

Есента през септември беше красива, безоблачна и топла като жена на определена възраст. Когато времето започва да се променя, това означава, че тя се мъчи да си спомни нещо, търси нещо, разлиства някакви книжа и започва да ги чете. Тя начена и изостави по средата различни видове време. Есента в Хелзинки е събрана от много есенни седмици — тя не се предава, докато морето не замръзне. Годишите, моят живот, цветята, плодовете. На 24 октомври, при откриването на изложбата по случай 100-годишнината на колекциите в Атенеума^[1], не бях в Хелзинки, бях в командировка, за която тук няма да говоря, но когато през ноември се чествуваше 90-годишнината на финландската опера, аз се освободих специално за тази вечер и отидох там с Палага.

Един ден посетих изложбата в Атенеума, за която Палага ми беше казала, че иска да я види.

— Аз трябва да си лягам рано.

Събудих се, лежах в леглото, Палага спеше, беше вторник.

Станах. Обувките, които бях сложил на пода пред радиатора, бяха мокри. Радиаторът студен. „Сложи си черните обувки!“ Зад прозореца има клон на дърво. Живея тук от десет години, имаме две стаи в разделен апартамент, от който на нас се падат две стаи, баня и еркер към улицата в едната стая. Под прозореца има кука, на която е закачена трамвайната жица. Пием чай.

— Сложи си черните обувки — казва Палага.

Тя ги взема от шкафа и започва да ги чисти.

— Ще дойда утре или в четвъртък, но недей да чакаш.

Тръгвам. Имам време да се отбия в аптеката. Пресичам улицата, тя се намира на ъгъла. Там работи онази жена, която е около тридесетгодишна, почти двацет години по-млада от мен. Ето днес тя вече се е събудила, станала е, измила се е, облякла се е, закусила е, дошла е тук. Тя премества с ръка падащите по лицето ѝ коси, също както в бръснарницата госпожа Калио влиза през завесата, направена от нанизани на връв дървени колелца. И тя прави същите движения, повдига леко глава и с уста духа нагоре към челото си. Със същото движение на бедрата, когато ходи зад щанда. И тя носи ниски обувки — трябва да се навежда често, и има плътен глас.

Кожата е нежна, на горната устна ред тънки тъмни косми. Изправя шия, вдига глава и остава така, когато излизам.

Тук тя прекарва много часове от деня и от своя живот.

— Благодаря.

Въздухът на улицата мирише на сушена риба, това е нещо ново, то не е сушена риба, а някаква особена миризма. Декември. По това време на деня нещата са още безвкусни като чаша чай веднага след като се събудиш. В джоба е сгъната програма, в която се казва, че заминаването за Турку е в осем и четирийсет и пет с коли, които тръгват от Министерството на културата, почивка ще има в Сало, пристигане в Турку около единайсет и половина, обяд в кметството в дванайсет и половина. Организирано от полка за брегова охрана откриване паметника „Защитник на брега“; откриване авторска изложба на художника Кайтила, прием.

Тази програма влиза веднага в действие, стига човек да отиде в министерството.

Вейселе е пристигнал вече, когато влизам в неговата стая.

— Добро утро.

— Добро утро — отговори той. — А, добре, ето че и ти си тук!

Погълнат е изцяло от книгата си. Когато госпожа Мякихану влиза, Вейселе казва:

— Такава неморална фризура, невъзможна! Майка на три деца!

— Нали — казва госпожа Мякихану игриво и се завъртва един път на токчетата си, висока като мъж, с тясна пола до колене, изглежда, сякаш вчера е ходила на фризьор, видът ѝ е твърд, ухабен, остър, стегнат.

— Колко ли дни ще се запази. Ще отиде напразно, тъй като няма да сме тук да ѝ се възхищаваме.

— Ще се намерят други. Дано прекарате приятно там — казва госпожа Мякихану.

— Ние не смеем да пожелаем същото.

— Не се знае какво ще ми дойде на ум, като остана тук сама и беззащитна.

Вейселе е застанал пред бюрото си, опрял длани на него, без желание да се отдели от своите книжа. Когато оставаме само двамата, той казва:

— Хухтанен се е състарил съвсем; Вече нищо не може да реши самостоятелно.

— Пак ли.

— Наистина, той започва дори да пречи.

Време е да слизаме.

Колите вече чакат, край тях познатите шофьори. Кимваме си.

— Здравсти — казвам на тези, които са дошли или пристигат.

Познавам почти всички.

Чакаме. Заставам по-близо до стената, тъй като минават хора, вероятно отиват на работа. Кайтила и неговата млада жена пристигат с такси, което застава в края на колоната от коли. Тясната пола на госпожата удължава пътя ѝ оттам дотук. А тя желаела, както се разбира по-късно, таксито да спре пред колоната, пред колата на министъра, та да слезе тя направо пред главния вход. Наистина по-удобно би било. Поздравих ги. Вейселе също се приближава. Госпожа Кайтила е единствената жена, ако не се смятат журналистките в последната кола, тя е висока, свикнала е с тези неща, и, изглежда, познава и онези, които не я познават.

Министърът излиза от вратата, настаняване в колите.

— Хайде да се качваме.

Министърът, семейство Кайтила и двама чиновници влизат в голямата кола, пет души, кола за седем души.

— Къде е госпожица Квинтус?

— Госпожица Квинтус е болна и няма да дойде.

„Какво ли означава това?“ — помислих си аз. Нейното място беше до министъра. Колата потегля. Пет коли. Колата на министъра, тази кола, представители на Съвета по паметниците — три, колата на журналистите — четири, на Съюза на скулпторите, която, изглежда, не беше поръчана от министерството, а от тях самите. Ние с Вейселе седнахме отзад, третият до нас беше Ниemi, едно високо, наскоро завършило университета момче, магистър, току-що отбил военната си служба в специална част и оттам дойде при нас. Той е млад и много внимателен слушател.

Изваждам от чантата си вестник „Дагенс нюхетер“.

Чета, че в Западна Германия един войник е осъден на осем месеца затвор, защото е малтретирал друг войник. Главната прокуратура поискала една година затвор, но председателят на съда сметнал това за прекалено строга присъда. Осъден бил на осем месеца. Висшето военно командване нарекло ротата кочина, но добавило, че от случая не трябва да се правят обобщения. Продължава на страница 26. Открих го и го дочетох. Замислих се. Защо такова нещо се разглася

официално, можеше спокойно да остане в тайна. Май че армията се опитва да печели симпатии. Това е вече лошо предсказание.

Или пък управляващата партия съобщава официално такива неща, за да намали популярността на армията, кой знае. Надали ще успее да постигне тази цел.

Димът, който излизаше от кръглия или осмоъгълен комин, почервеня, когато слънцето го освети.

„Всичко наоколо е производителна дейност“ — помислих си.

Взех друг вестник. Винаги съм бил голям читател на вестници, имам добра памет, до болка добра, помня много неща, дори прекалено много.

Интересуват ме фактите.

Цената на цигарите се покачва. Аз не пуша.

„Недей да благодариш, преди да получиш.“ Финландска поговорка.

Сгънах вестника и го прибрах.

Тук влиянието на морския въздух от Балтийско море не се чувствуваше вече, по дърветата имаше тънък, но траен слой сняг. Над боровете и елите небето бе червено, облаците сини, а между тях жълто, червенината беше като цвета от портретите на хора от XVIII век, тънък, но траен, твърдоглав, жълтият беше както от картините и портретите от същото това време, а синият беше дебел, някак си безсилен.

Край пътя коне теглеха трупи, две дебели, кафяви трупи на шейната, вдигаше се пара, конете, мъжете, ушанките бяха спуснати, развързани. Гора, рядко населена земя, в която надали човек би могъл да открие и два милиона души, ако тръгне да брои един по един онези, които среща, въпреки че в действителност те са два пъти повече. „И въпреки това всяка заран ние, общо взето, сме по-малко, отколкото предишната вечер“ — помислих си аз, това беше като някаква магия. Сега, когато се вглеждах навън през прозорчето на колата, в този ден, който беше един от най-мрачните и най-кратки в годината, почувствувах, че всеки от нас, който е живял в тази страна, независимо по кое време, дори само с това е заслужил да му бъде написана и отпечатана биографията. Често тя ще бъде кратка, надали ще има нещо повече от името на къщата, данъчната сума и времето, през което е живял.

„Всички, защото ние сме толкова малко, че всяка Коледа половината от нас са мъртви“ — мислех си аз.

Взех вестника, който лежеше на седалката между мен и вратата, и започнах да чета.

— Вече е завалял сняг.

Оставям вестника. Другият младеж, Талгрин, който седи отпред, е започнал да пише нещо на малките картончета, които лежат винаги по масите в министерството. „Сигурно стихотворение“ — помислих си. Шофирането на Хаконен е сигурно както всякога. Приятно е да се разговаря с него насаме. Стар, мъдър ветеран. Гледам навън. Минаваме билото. Виждат се вече къщите. Покривите им вярно ги следват, летят винаги върху тях, като гъсто ято птици, през което не вали, и гората, в която са смесени ели и брези, става по-рядка по скалистата местност, клоните на елите са като тъмни черти, птиците.

Обзе ме нежно чувство към машината на света, тя работеше, а ако зависеше от нас, то нещо би могло да бъде забравено.

Тъй като мълчанието продължи дълго, Вейселе извади от чантата си някакви книжа и се зачете в тях.

В енциклопедията за мен са написани седем реда, без снимка. Някои може би ще си спомнят нещо казано за мен, аз помня само две неща. „Аз не бих казал така“ — каза Куусниemi през 1954 година. Не зная какво смешно има в това, но то предизвикваше голям смях. Може и да има нещо. То сигурно напомняше за предпазливостта. Това беше време, когато и аз трябваше да мълча. Винаги съм бил прекалено смел. Не знаех какво е страх. Може би съм бил и малко глупав. Зная, че тези млади хора не знаят нищо за мен. Зависим съм от своите връстници и ние всички сме зависими един от друг като роднини, които се карат и обсъждат нещата помежду си, тъй като другите не ги познават. Така човек с времето се състарява.

Виждам съм страхливи хора и съм разговарял с техния страх.

— Онзи, който се бои, не се различава много от опортюниста, който вижда само грешки. Който е живял в периода между 1944 и 1952 година, знае добре, че много от онова, което сега изглежда погрешно, тогава трябваше да се направи. И не е ли така, че грешките, ако са направени с добро намерение, са правилни решения, които бързото развитие е превърнало в грешки. Дали напразната критика не е всъщност критика на това бързо развитие. Аз не виждам нито една

грешка, макар да признавам, че нещо би могло да остане ненаправено — казах аз.

Говорих с юрисконсулта Юти, той кимна и Вейселе, който стоеше до него, кимна, замислен сякаш за нещо друго. Министърът беше свършил своята реч, изложбата беше открита. Стояхме с чаши в ръка сред скулптурите в изложбената зала. Вейселе се оттегли. Помислих малко и казах:

— Мисля си, че истинският човек не търси грешки у другите, нито пък признава своите собствени.

Юти винаги е бил на това мнение и сега добавя:

— Кажете го, напишете го.

И той сложи маслината в устата си, която беше като вечния, поглъщащ всичко мрак на Севера.

Поклащам глава и казвам:

— Това мрачно време, безснежното начало на зимата, поглъща всичките ми сили. На тази възраст тия неща започват да се усещат.

— И аз самият съм мислил върху това, което ти току-що каза — забелязва Юти.

— Безснежна година, време на лоялността, повтарям — не зная точно какво имам пред вид — казвам аз.

Юти гледа встрани към генерал Валийерви, когото аз познавам още от времето, когато той се казваше Йернвал.

Той се опитва да ни представи един на друг.

— Аз скоро ще стана подчинен на господин генерала — казва Юти.

— А, така ли? — казва Валийерви.

— Този път ще дойде да положи клетва, вероятно в началото на декември — казва Юти.

— Разбира се, заповядай.

Валийерви е изгубил жена си някъде, сега се оглежда наоколо и ни пита какво ново към нас.

— Ние тук критикуваме съществуващото положение — казвам аз.

— А, и ти ли! — учуди се той, въпреки че разбра по тона ми, а и иначе знаеше кой съм аз.

— Да, това е вече критика на критиката — казвам аз, — тя никога не е излишна.

— Наистина не е — съгласява се Валийерви.

Юти е на същото мнение.

— Дали пък не започвам да остарявам.

— Е, хайде сега.

— Трябва да тръгвам — казва Валийерви, — утре военните учения продължават. Ако искаш, ела да погледаш.

Запалвам се.

— Ти ще ме вкараш пак в казармата — казвам аз.

— Ти, Куусниemi, си бил цял живот в казармата, няма и да излезеш оттам.

— Действително така е — казвам аз.

— Заповядай, ела, вие също, господин юрисконсулт — казва Валийерви.

— За съжаление не мога да дойда — възразява Юти.

— Аз съм свободен утре.

— Ще те включа в списъка на журналистите и сутринта ще дойдат да те вземат от хотела.

Талгрeн ми кимва, когато поставям чашата си на масата. Останали насаме, той ми казва:

— Вейселе говори за теб на Хухтанен. Същите неща, както и по-рано.

Това не ме стряска.

— Доста нелоялна история — казва той, — какво смяташ да правиш?

— Ще видим — отговарям.

Виждам Вейселе, той е с Кайтила и съпругата му. Когато се отправям към тях, Вейселе се отдалечава.

Говоря с Кайтила. Той има измъчен вид, прокарва два пъти ръка през косата си и казва:

— Да, графиците днес са стигнали дотам, че оставят на хартията някакво изследване, някакво есе. Това не е свършено.

— Да, така е — съгласявам се.

— Обръща им се прекалено много внимание.

Госпожата иска да си тръгва. Министърът си е отишъл вече.

Палага често ме пита какво смятам да кажа при един или друг повод. Не зная.

Вейселе още не си е тръгнал. Той минава покрай нас, когато се отправя към изхода.

— Как стои въпросът с новата смяна от скулптори — питам аз.

— Има някои много надарени, съвсем млади, дори още учат. Но от тях ще излезе нещо — казва Кайтила.

— Вие не се изправяте пред тия трудности, които срещам аз — обажда се някой, който се е приближил и когото аз не познавам, Кайтила, изглежда, също не го познава, — като писател ми е много трудно да избирам дали да пиша книгата на фински или на шведски език, тъй неусетно преминавам от единия на другия език. Героите ми също преминават от единия език на другия, за мен това е един и същ език. Бих искал да напиша малка брошура за вашата изложба.

— Бих могъл да я включа в онази поредица, която издава Външно министерство — казва някой.

— Започнах да работя над един по-голям роман, ще ми отнеме две години. Това е моята трета книга.

Госпожа Кайтила, която преди малко си беше тръгнала, се появи кой знае откъде.

Тя има стойка на муза, която се е заслушала в нещо.

— Няма да бързам. Не искам да изпортя книгата. Един ден платих на съдия-изпълнителя данъците си с чек.

Слушам го какво говори, а той продължава:

— Давам му аз чека, а той ме пита дали чекът наистина има покритие. Това не е виц.

Вейселе идва и аз му казвам:

— Ако аз напусна, ще напуснем заедно министерството. Помисли си добре.

Ще наричам себе си Куусниemi.

Куусниemi пътуваше с журналистите в джипа. Пътят навлезе в гората. Скоро стигнахме до една бариера — военна полиция. Бариерата се вдига. Караме през гората. Когато пътят започна да се спуска, някой каза, че на склона има противовъздушна батарея. Тя има за задача да обстрелва кръстопътя, на който ще излезем след малко. Тук се кръстосват двата пътя, идващи откъм брега, по които дивизията получава храна и боеприпаси. Движим се из гората. На места пътят е разширен от пионерни части, за да се разминават по-леко превозните

средства. Движим се през ливадата към реката, където пионерни части укрепват моста с греди.

— Почивка — казва някой.

Сядаме в хрсталака. Боровете по склоновете на хълма са като зелени, забити в земята маскировъчни средства, съвсем според устава.

Пристига и втора кола. Един фелдфебел тичаше по пътя и викаше:

— Бързо изчезвайте, тук е забранено да се спира. Къде е шофьорът на колата? Редник, махнете тази кола оттук.

Съдията на срещата, един капитан, излезе от втората кола. В ръцете си държеше някакъв лист и каза:

— Фелдфебел, не допускайте струпване на превозни средства около работната площадка.

Фелдфебелът заповяда на един войник да се качи на хълма и да спира колите още там. Войникът побягна нагоре.

Обстановката беше такава, че напредването на дебаркиралия враг беше спряно от една, опъната за целта, тънка мрежа. Очакваше се нападателят, след като се справи с техническото обслужване, да тръгне към вътрешността на страната. Но и отбраняващата страна беше използвала добре времето и беше укрепила само слабо предната линия, съсредоточавайки своите части на по-задни позиции.

— Хайде тръгвайте — махна фелдфебелът.

Когато колата мина през моста, отпред изскочи пощенска кола. Тя отби и ни даде път. Брезите, които се виждаха в гората отсреща сред елите, изглеждаха някак си смачкани, двуизмерни. Огромно ято гарвани се вдигна от дърветата и накаца из стърнището. Житото бе прибрано вече. „Някога човек се замисля как една държава е в състояние да свика почти всички мъже под знамената, но сигурно поради това, че нормалният мъж не може да издържи на голямото вътрешно напрежение, ако няма възможност да върши нещо“ — помисли си Куусниemi.

Накараха шофьора да спре пред магазина, когато стигнаха в селото.

— Краката ми изтръпнаха в тази кола — каза някой.

Те влязоха в магазина. Отвън мъж с бяла престилка се беше качил на една стълба и закачаше борови клонки над витрината.

— Добър ден — казаха те на момичетата.

Момичетата отговориха и с отворени очи очакваха поръчките. Коланите им бяха пристегнати.

КуусниEMI купи цигари, шоколад, две ябълки и едно пакетче хартиени носни кърпички.

— Това е всичко — каза той.

Направиха снимка на шофьора с момичетата.

— Бихте ли ми казали вашите имена.

— Херта Тамландер, с едно „м“.

— Госпожа Херта Тамландер, мъжът ви сигурно е също с едно „м“.

— Да, той работи тук като магазинер.

— Сирка — Лиза Йервинен, Сирка тире Лиза, госпожица.

— Значи, не тире — Лиза.

— Не, не.

Магазинерът влезе и мина покрай момичетата към склада.

Когато колата тръгна, той се беше върнал в магазина и ги наблюдаваше зад тъмното стъкло.

— Тук е добре да си магазинер: и жилището, и хората са ти на едно място.

— На тях винаги са им на едно място.

— Аз съм гладен вече.

— Часът е единайсет.

За това не ще си спомня никога вече — мислеше КуусниEMI, — то трябва да се изживее сега.

Пътят се стесни и стана още по-неравен.

Когато пристигнахме, войникът отиде да търси капитан Питкенен. Слънцето грееше, а вятърът си играеше из клонките на боровете.

Дадоха им супа (приготвена от картофи и кайма и подправена със сол и пипер), хляб, масло и кашкавал. Те седяха на земята, наоколо имаше камъни и боровинки. „Колко неща има в света и колко хора — мислеше си КуусниEMI, — човек не може да обхване всичко.“ Храната беше приготвена в полевата кухня, която беше скрита сред дърветата, а нейният дим се разтваряше в клоните. Докато пиеха от офицерското кафе, ги информираха за обстановката. Ново беше това, че част от запасняците бяха свикани едва след като ученията бяха започнали, също като при внезапна действителна обстановка и бяха изпратени на

разположение на командувачия веднага след като бяха получили снаряжението.

Капитан Питкенен ги взе в своята кола.

Пътят се стесняваше, сняг нямаше, по средата на пътя имаше големи дупки, а във всяка дупка лежеше камък, който противно на предположенията не беше паднал отвън. Пътят беше набъбнал, неговата повърхност се беше вдигнала с около десет сантиметра, а камъкът беше останал на дъното. Изглежда, пристигаме някъде. Колата се движеше на малка предавка, тя бе достатъчно висока, за да избегне дупките. Това беше село Кастало. Оставихме колата. Тръгнахме пеша. Излязохме на поляна пред една малка къща или, по-точно казано, колиба. Брезите и елите, които се издигаха наоколо, скриваха от погледа селските къщи.

— Нямаме много време.

Около тридесетина мъже, разделени на две групи, стояха в положение „свободно“.

Това е специална част на дивизията, неин началник е капитан Питкенен.

Едната група получи разузнавателни задачи, а втората — нападателни. Те трябваше да пресекат самостоятелно фронтовата линия. Имаха на разположение два часа време да изложат своя план за изпълнението на задачата. Тя е трудна, защото местността е тясна, гъсто окупирана. Врагът е разположил тук една своя бригада. Тази част не се нуждае от подкрепа, тя трябва да бъде в състояние дори и обкръжена да се сражава в продължение на няколко дни. Капитан Питкенен изброи набързо по-незначителните неща и разясни задачата, която изпълнява врагът. Той е разположил щаба на бригадата и командния пункт на батальона за поддръжка в същата местност.

— При избора на местността врагът взема под внимание, освен пътната мрежа, която трябва да служи за еднопосочно движение, също и възможностите за близка отбрана на местността.

Капитанът изложи задачите на близката неприятелска отбрана. Освен охрана на фронтовата линия те трябваше да отбраняват и самата местност.

— В случай че фронтът бъде пробит.

Той разясни вероятното местонахождение на командния пункт.

Хората имаха карти, обаче това не биваше да се отбелязва в картата, а трябваше да се запомни.

Колибата се намираше в края на полето. Между него и гората имаше каменист участък, който принадлежеше към колибата. Край полето, значи, минаваше непроходима граница. Две стаи, един комин, два прозореца, които гледат насам. Зад къщата имаше сауна, а недалеч от нея — плевня.

Всичко бе построено близо едно до друго и голямата ела страдаше от това.

„Притежанието на земята е едно от разковничетата в историята на тази страна“ — мислеше си Куусниemi.

— Не е ли време да потегляме вече — каза тихо Лехтинен.

Тревата шумолеше под краката, а отпред се издигаха тъмните силуети на боровете.

Те отидоха до колата, Куусниemi с половинки обувки, шапка на главата, облечен с палто. Те излязоха на главния път, целта беше да наблюдават пробива, който щеше да започне към три часа. Колата летеше по пътя, оставаше малко време. Чудно как шофьорът може да се ориентира по картата. Той имаше карта и на кръстопътя спря, помисли за момент и одобри своето решение.

Когато отзад се чу грохота на оръдията на минохвъргачките, колата спря. Той трябваше да се чува отпред. Шофьорът обърна и отново се върнахме на главния път. Сега се движехме по посока на слънцето.

Двама войника вървяха по пътя. Шофьорът спря колата и изтича до тях.

— Къде е войната.

Тя беше на три километра оттук.

— Сега вече всичко е ясно — каза войникът.

Никой нищо не му отвърна. Колата и войникът останаха на два километра пред мястото на пробива срещу вражеските 157-а и 103-та бригади. Куусниemi тръгна с журналистите. Той постави върху автомобилната карта стрелка, която показваше посоката на нападението. Мястото на пробива беше в края на полето, където между брежите течеше широк поток, а от двете страни се издигаха обрасли с борове хълмове. С бинокъла се виждаха попаденията на снарядите от

двете страни на потока, които потъваха надълбоко, а след това се издигаха като черни паметници нагоре.

Втори батальон извърши, съгласно заповедта, пробива откъм северната страна на потока.

Артилерийският огън бе насочен към една тясна ивица, а оттам се премести зад мястото на пробива и встрани от него. Почти едновременно с последните гранати Втори батальон превзе вражеските позиции. Той бе последван от Трети батальон, който разшири пробива встрани. Огънят беше толкова ефикасен, че Втори батальон успя, почти марширувайки, да извърши пробива. Трети батальон обаче се заплете във вражеските позиции, опитвайки се да ги обкръжи отстрани.

Междувременно Първи батальон премина мястото на пробива и нахлу дълбоко в тила на противника.

Той се провря като през порта, която беше съборена, а на мястото на гредите ѝ се намираха Втори и Трети батальон.

Пробивът бе извършен бързо и стегнато.

Сега през пробива бе изпратен нов полк, който пое на север веднага след като премина линията, с цел да стигне до главния път, да прекъсне връзката с брега и да пробие нов проход през фронта.

Въпреки опитите на противника да се отбранява нападащата страна продължи напред.

Те се върнаха два километра назад, отминаха кръстопътя, по който се бяха заблудили и се намериха обратно на главния път. Куусниemi гледаше автомобилната карта, на която не бяха отбелязани всички пътища. Колата зави към брега. Това беше пътят, който трябваше да бъде отворен в резултат на атаката. Беше безснежно време в началото на декември. Отпред небето аленееше, но то си беше негова работа, която не оказваше влияние тук. На някои места по земята имаше сняг също като през април, когато снегът бягаше от горите на север.

Те свърнаха по един малък път, който трябваше да ги отведе до командния пункт на учението.

През потока лейтенант със загрижен вид следеше минаващите по моста оръдия.

— Предайте много поздрави на лейтенант Куусниemi от неговия баща, ако го срещнете — каза Куусниemi.

— Разбира се, той е тук.

— Благодаря ви, довиждане.

Започна да се смрачава. Червеният цвят на западния небосклон започна да потъмнява.

Паленето на огън беше ограничено до минимум. Застудя, огньовете се палеха в издълбани по възможност по-дълбоко продълговати дупки, като в единия край гореше огънят, а другият край осигуряваше непрекъснато достъп на кислород. Отстрани бе направен защитен навес от борови и брезови клонки. Топлият въздух излизаше от дупката като от радиатор.

— Не се вижда нито отстрани, нито отгоре.

Личният състав пренощува на открито.

Те пренощуваха в училището, където беше инсталирана телефонната централа.

Нощта, която Куусниemi прекара в училището, беше за него от особено значение, защото през тази нощ той можеше да се отдаде изцяло на апатията. Когато на сутринта се събуди в класната стая и погледна навън, той видя снежни топки, които бяха започнали да се топят, раздалечени една от друга, както зъбите на децата, често пъти редки и дребни. „Безснежна земя, неземеен сняг“ — мислеше си той като децата, които обръщат думите. Безснежно време, мрачно време. Време на мрак, време на лоялност. Началото на декември, лек ветреца, полуоблачно или облачно, меки южни и западни ветрове, се казваше в прогнозата. Тогава изведнъж почувствува колко важно е да има повече такива хора, които да защитават трайните ценности.

Това пътуване трая четири дни вместо запланувания един ден.

През цялото време той не чете вестници.

Палага стоеше в коридора.

— Хухтанен звъня и пита няколко пъти за теб.

— Така ли.

— Хайде да отидем довечера на опера — каза Куусниemi, когато Палага излизаше на поупки.

— Да отидем — съгласи се Палага.

Куусниemi излезе, преди още Палага да се беше върнала. С чанта, в която имаше някои недовършени писмени работи.

На улицата, на път за министерството, той почувствува, че е пратеник на горите, полята и училищата от северната страна.

Влезе в стаята на Вейселе.

— Какво ще правим сега? — попита Вейселе.

После поклати глава, гледайки ме през цялото време, и няма да сгреша, ако кажа, че в неговото изражение имаше, освен нещо тъжно и известно разочарование.

Взех телефона и поисках да бъда приет от министъра.

Разговарях с Вейселе като с човек, който има нужда да се съвземе.

Беше време да тръгваме. В края на коридора имаше прозорец, навън валеше сняг, падаше на големи снежинки, имаше сняг, киша, вода, сняг, течаща вода, това беше все един и същ човек. През цялото време, докато говоря, наблюдавам снега, който вали зад прозореца на кабинета на министъра. По-лесно е да се говори, когато има какво да се гледа.

Лесно е да се говори с него, той е културен човек, който улеснява своя събеседник, джентълмен.

— Ти си предложен за секретар на културната комисия на партията — казва той.

Казвам му, че членувам в партията и се усмихвам.

Не зная. В последно време заседанията ставаха, когато мен ме нямаше.

Освен това съм единственият, който е на държавна служба. Това не му го казах. Говорим за преместването на Вейселе и за Хухтанен.

— Направи предложение за новата комисия, на която си секретар — казва той.

— Оттук ли минава този въпрос — казвам или питам мимоходом, учуден, съгласявайки се.

— Разбира се. Пригответи ми предложението. За целта се нуждаеш от някои данни.

— Колко време ще ти е необходимо, за да го направиш. Донеси го след половин час, за да го видим.

Поставям на вратата бележка, че съм зает, обаждам се на телефонната централа да не бъда безпокоен и се залавям за работа.

Оставам насаме със себе си, щом започвам да работя.

Когато му занасям списъка, това вече не е моят списък, то е нещо повече, това е списък, който самата обстановка е създала.

Смятам, че той ще го забележи. Той се подписва и го прочита набързо.

— Добре — казва и става.

Тръгвам. Вземам си връхната дреха и излизам. На улицата краищата на палтото се намокрят и аз ги усещам по коленете. Докато стигна до улица Еспланади, съвсем се измокрих, вятърът биеше право в лицето ми. Чувам името си. Един познат редактор от вестника на градската организация. Здравей. Влизаме в едно кафене и аз започвам веднага да говоря. Питам го дали не знае подходящ млад мъж, който да бъде избран на мое място. Той казва нещо за младите. Аз съм на друго мнение, не се боя от критика, само че тя трябва да бъде справедлива, както по отношение на критикувания, така и на обекта.

Сега производството се критикува от страна на така наречените потребители, но този, който е потребител, е винаги и производител.

— Това са неделими понятия — казвам аз, — критиката трябва да бъде насочена правилно. Тя трябва да може да бъде насочвана и към нас самите.

— Ако би могъл да напишеш нещо по този въпрос за нашия вестник.

„То да можеше от всяка дума да се пише статия“ — помислих си.

— Ти обаче помисли за някой подходящ човек — казвам аз.

Той обещава да помисли.

— Ще се чуем скоро — казвам.

— В каква посока си? — пита той.

— Ще се отбия до улица Катарина.

— А, така ли? — казва той.

Виждам обаче, че той не разбира веднага, може би по-късно ще се досети.

Винаги ми е харесвал центърът, създаден от Енгел^[2].

Архивът на полицията се намира на втория етаж. Портиерът се обажда по вътрешния телефон на магистър Яако. Пуска ме да вляза. Качвам се бързо. Представям му се. Той е безгрижен, но въпреки това с остър поглед, симпатичен и схватлив човек. Днес е събота, но това не пречи. Тук, разбира се, винаги има дежурен.

— М-да — казва той.

Казвам, че в моя списък има доста имена.

— Бързо ще ги открием тук.

Давам му подписания списък.

— Бих желал да видя и моето собствено досие — казвам.

Той помисли една секунда.

— Разбира се, може.

Благодаря му.

Получавам досиетата и сядам в работното помещение.

Залавям се сериозно за работа. Новите, чисти карти са продължение на старите карти на бившата полиция за сигурност, чийто картон е жълт, а мастилото е като мръсна следа от муха, като потъмняла кръв, която напомня за времето, когато полицаите ни биеха дори и с погребални венци. Казвам „нас“, защото това е въпрос на чест — който не е живял в това време, не може да го разбере. Чух гласа на човека, който беше написал тези страници през периода от 1934 до 1939 година. Гласът скърцаше, бъркаше, фалшифицираше.

Разглеждам досиетата едно по едно, чета какво е написано в тях и си вземам бележки.

Когато свърших работа, извадих моето досие. Първите карти бяха от 1935 до 1939 година.

Чувах как гласът от досието фалшифицираше, лъжеше, бъркаше и как почти всичко, което имаше нещо общо с културата, означаваше за този глас предателство спрямо родината, било то изкуство, музика, филм, хорово пеене или рецитиране. Този глас ме бе стиснал за гушата.

Мислех, спомнях си, дишах. Дойде 1952 година, голямата криза.

Пътуванията на Куусниemi, прочетох съобщение от контролната комисия. Заминава винаги колкото може по-надалеч, когато има криза, когато положението се изясни, се връща обратно. Връща се, когато се изясни кой е, как се казва. Седми октомври, за град Торнио, спален вагон, две места, запазени на името на Куусниemi. Второто място беше за госпожа Валениус, виж досие. Проучено, че тя пътува в командировка. Куусниemi слиза в Тампере, госпожа Валениус продължава до Торино, сама. 28 октомври — същото, спален вагон до Вааса, Куусниemi слиза в Тампере, 30 октомври — в Хелзинки. Куусниemi може би използва Валенкус за прикритие. По пътя те са се карали, сдобрявали са се, госпожа Валениус е казала няколко пъти, че се страхува.

От 1953 година не са отбелязани никакви пътувания.

„Ясно е, че човек в моето положение го следят“ — мисля аз.

На път за в къщи се отбивам в министерството.

Стъпвам съвсем тихо и ми се струва, че си спомням за нещо. То беше съвсем близо.

Прибрах се по-късно, отколкото се прибирам обикновено в събота. Палага едва сега започва да приготвя храната, тъй като се бях обадил, че ще закъснея. Помолих я да изстиска сока на един портокал и да добави малко вода. Легнах си, като казах на Палага да ме събуди след един час. Вечерта бяхме на опера. Тя е тук наблизо, в сградата на бившия руски театър. Заспах, присъни ми се люляково клонче, което цъфтеше пред една стена от тухли. Скоро ще се свечери. „Как? Нима люлякът е цъфнал вече?“ — питам. Клонът се движи пред стената. Каква стена? Коя година? Само стена.

Палага ме събуди. След пробуждане от следобеден сън животът изглежда мрачен.

— Имаме достатъчно време.

След операта се върнахме право в къщи. Телефонът звъни.

— Удобно ли ти е да заседаваме утре, въпреки че е неделя, в два часа при мен.

— Един момент.

Отидох да извадя бележника си от чантата, лекарски бележник, в който часовете са разделени на четвъртинки. Несръчно разгръщам страниците, отворил съм много напред, празни страници от края на декември, на които са отбелязани неща за следващата година, като културния фонд, 28 февруари, 100-годишнина на Съюза на финландските художници, ресторант „Каластаяторпа“ 20 часа. Открих утрешната страница, утре е почивен ден, затова е отделено съвсем малко място под съботата.

— Утре съм свободен — казвам.

— Отлично. Тогава в два часа.

Оттук нататък този мой разказ е история. Отидох до прозореца, погледнах към улицата, в мрака, поех въздух, дишах. Тази есен, това безснежно време бе изразходвало силите ми. Ще го запомня, докато съм жив.

— Палага — казах.

Исках да говоря с някого. Палага беше в банята. В новата история има периоди, неща, за които човек си спомня с гордост сега, когато може да каже, че това са били трудни времена.

Казах:

— „Палага, любов моя, с какво да те сравня, години емигрантски, животът ми, плодове, цветя.“

И аз, Куусниemi, чувствувах, че любовта към тази страна донесе прошка и за онези дела, които сега се виждаше, че бяха явни грешки. Сега ние имаме право да ги поправим.

---

[1] Атенеум художествена галерия в Хелзинки. — Б.пр. ↑

[2] Енгел — немски архитект, по чиито проекти са построени много сгради в центъра на Хелзинки. — Б.пр. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.